

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

PORTAFOLI DIGITAL PER A L'AVALUACIÓ DE LES COMPETÈNCIES TRANSVERSALS DEL GRAU DE DRET

Subtítol

1. **RESUM:** La manera més senzilla de presentar els resultats de l'adquisició de les competències dels estudiants és mitjançant un instrument que n'aplegui les evidències i que faci visible en la mesura possible el progrés en l'adquisició i el desenvolupament d'aquestes competències. L'experiència prèvia en l'ús de portafolis electrònics ens ha permès dissenyar un portafoli de competències per a fer el seguiment, monitorització i avaluació de les competències dels estudiants. S'ha escollit deliberadament fer només l'avaluació de les competències genèriques o transversals. La implantació del portafoli s'ha fet com a experiència pilot en un grup de 90 estudiants de doble titulació.
2. **ABSTRACT:** The easiest way to present the results of the acquisition of skills by students is an instrument that keeps evidence and makes visible the progress as far as possible in the acquisition and development of these skills. Our previous experience in using electronic portfolios has enabled us to design a portfolio of skills for tracking, monitoring and assessing skills of students. Only the assessment of generic skills was deliberately choosen. The portfolio has been implemented in a pilot group of 90 students in a double bachelor degree.
3. **PARAULES CLAU:** competències transversals, avaluació, portafoli electrònic / **KEYWORDS:** generic competences, assessment, e-portfolio
4. **ÀREA DE CONEIXEMENT:**

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- Ciències Socials i Jurídiques

5. ÀMBIT TEMÀTIC DEL CONGRÉS:

- Avaluació i qualitat institucional

6. MODALITAT DE PRESENTACIÓ:

- Comunicació oral

7. DESENVOLUPAMENT:

a) Objectius

L'objectiu central de l'experiència ha estat obtenir informació sobre la resposta dels estudiants a la introducció de la innovació, valorar la interacció entre els tutors i els estudiants i comprovar com el portafoli contribuïa a millorar l'adquisició i el desenvolupament de les competències transversals.

A banda d'això, també han estat objectius de l'experiència

- L'elaboració d'una eina potent i consistent per monitoritzar, mostrar i avaluar l'adquisició de les competències transversals en els estudis de Dret.
- L'avaluació i la justificació de la utilitat i l'adequació del portafoli per a l'avaluació del procés d'adquisició de les competències generals i transversals en els estudis de Dret.
- La construcció d'un referent en l'aprenentatge del Dret a nivell de tot l'Estat.

b) Descripció

SECRETARIA TÉCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

1. Presentació.

L'experiència arrenca d'un projecte que va comptar amb el suport del PMID de la UB (2009PID-UB/71) i ha estat un dels embrions del projecte institucional CUBAC amb la finalitat de dissenyar un procediment per mostrar el progrés en el desenvolupament de les competències del Grau de Dret que l'estudiant ha d'acreditar haver adquirit en finalitzar els seus estudis.

2. Context.

L'experiència s'ha dut a terme en dues fases ben diferenciades. La primera ha tingut com a finalitat el disseny de l'estructura d'un portafoli de competències. Per això s'ha hagut de decidir, en primer lloc, quines serien les competències que havien de ser objecte d'avaluació i va tenir lloc durant el curs 2010-2011. Hi ha treballat l'equip del projecte juntament amb el Degà, el vicedegà de docència, la cap d'estudis, la coordinadora del grup M-6 i la responsable del Pla d'Acció Tutorial i s'han decidit, les competències que calia avaluar, les rúbriques d'avaluació i la manera de dur-ho a terme. La segona ha estat la d'implementació en un grup pilot d'estudiants i s'ha dut a terme durant el curs 2011-2012. Per a dur-la a terme s'ha triat un grup de dobles titulacions (Dret-ADE, Dret-Ciència Política) amb 90 estudiants matriculats del primer curs. L'accés a aquestes dobles titulacions requereix una nota de tall superior a la dels grups ordinaris del grau de Dret.

El professorat que ha participat en l'experiència ha estat el qui tenia cura de la docència de les assignatures del primer i segon quadrimestre del grau de Dret en el grup M-6 (dobles titulacions), amb habilitats i experiència molt diverses tant pel que fa a l'aprenentatge per competències com en relació amb el ús d'eines tecnològiques aplicades a l'aprenentatge dels estudiants. Amb tot, la resposta i la disposició del professorat a dur a terme l'experiència ha estat positiva.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

La majoria de les assignatures en què s'ha dut a terme l'experiència utilitzen el campus virtual com a eina de suport a la docència, de manera que es pot afirmar l'existència d'una certa cultura en l'ús d'instruments tecnològics en els processos educatius. Els estudiants de primer curs pertanyen a una generació que ha crescut en el ple de desenvolupament de les xarxes socials, de manera que s'esperava una acceptació inicial favorable a l'ús de l'instrument en el seu aprenentatge, en la mesura que facilita la comunicació amb el tutor i no representa una càrrega excessiva de treball addicional.

Per a la introducció del portafoli s'han dissenyat i previst les condicions següents, sense les quals no hauria estat possible:

- L'elaboració d'una guia sobre la metodologia d'avaluació i aprenentatge per competències (Font i al., 2012), amb una descripció clara i senzilla de les competències que han d'assolir els estudiants, els processos per a fer-ho realitat i la manera com l'adquisició d'aquestes competències s'evidencia .
- La confecció d'una guia en format electrònic, que a tall de tutorial, havia d'ajudar els estudiants a resoldre dubtes sobre el funcionament de l'eina (Font i al., 2012). El tutorial s'allotjava en els campus virtuals de les assignatures .
- La informació i la formació dels docents en la fase prèvia a la utilització del portafoli en l'aula per tal de proporcionar-los un coneixement mínim sobre alguns aspectes que cal tenir en compte en el desenvolupament de l'experiència, desfer possibles malentesos quant a la càrrega de treball i ajudar-los a prendre consciència de la necessitat d'aprofitar les activitats programades per al treball d'alguna de les

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

competències en el seu entorn. Es van fer sessions específiques de formació per al professorat centrades bàsicament en l'ús del portafoli.

- La informació i la formació dels estudiants mitjançant sessions dirigides prioritàriament a introduir-los en els aspectes metodològics del portafoli més que en els aspectes tècnics i procedimentals, dels quals n'adquireixen ràpidament i sense dificultat el coneixement i les habilitats necessàries.

Respecte dels estudiants les primeres dificultats han sorgit, però, del fet que entre les sessions de formació i les activitats programades ha passat massa temps i en el moment en què es va reclamar als estudiants que carreguessin els fitxers amb les seves evidències havien oblidat el que havien de fer exactament.

De la banda dels professors s'ha comprovat que no n'hi ha prou amb una única sessió inicial i que cal intensificar més el contacte entre ells per tal de mostrar una unitat d'acció de cara als estudiants. Per aquest motiu s'ha intensificat el contacte entre els professors amb més reunions i sessions de formació i a través del correu electrònic. Tot i això ha estat possible dur a terme una experiència molt interessant de col·laboració entre diverses assignatures en la programació conjunta d'una activitat que tenia per finalitat aplicar coneixements adquirits en l'assignatura de Tècniques de Treball i Comunicació. Els estudiants han tingut així la oportunitat de treballar més d'una competència amb una sola activitat i generar les evidències corresponents de cara al seu portafoli. Al final del primer quadrimestre s'ha fet una nova reunió entre els professors del grup per tal d'avaluar l'experiència i corregir els defectes detectats i s'ha acordat fer un seguiment més estret de l'actuació dels estudiants en relació amb els seus portafolis.

3. La identificació de les competències a avaluar.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Per tal de perfilar el concepte de competència s'ha recorregut a moltes definicions. De totes les definicions conegudes de competència podem prendre com a punt de partença la formulada per Rué (Rué, 2005), segons el qual la competència és la capacitat de respondre amb èxit a les exigències personals i socials que ens planteja una activitat o una tasca qualsevol en el context de l'exercici professional. Comporta dimensions tant de tipus cognitiu, com no cognitiu. Una competència és una mena de coneixement complex que sempre s'exerceix en un context d'una manera eficient. Les tres grans dimensions que configuren una competència qualsevol són: saber (coneixements), saber fer (habilitats) i ser (actituds).

El concepte de competència neix en l'àmbit de la formació professional i es trasllada a la formació universitària que en un procés d'adaptació es transforma de competència professional a competències transversals (Prades, 2005:38), entenent com a tals aquelles que són comunes a la majoria de titulacions, tot i que incideixen d'una manera diferent segons el context de cadascuna d'elles (Gairín, 2009:18).

En l'àmbit del Dret el coneixement professional convergeix en bona mesura amb el coneixement acadèmic, de manera que el pensament del jurista es conforma inicialment a partir d'aquest coneixement i dels seus mètodes i es reelabora de manera inductiva a través del context d'aplicació, la qual cosa pressuposa una pràctica reflexiva sobre la pròpia acció (Schön, 2002). Segons aquest darrer autor la incertesa caracteritza la pràctica professional del Dret (Schön 1996), la qual cosa significa que per afrontar-la amb èxit cal haver adquirit competències com ara la capacitat d'iniciativa, l'adaptació a l'entorn o la creativitat.

Doherty sosté que el coneixement no existeix de forma independent de les habilitats cognitives necessàries per a gestionar-los (Doherty et al. 1997: 170-189). Atès el caràcter conceptual de

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

l'aprenentatge del Dret la fusió entre el coneixement i les habilitats adquireix una especial rellevància, de manera que les competències específiques de les que ha de gaudir un bon professional no són altra cosa que l'especificació de competències transversals o genèriques de caràcter cognitiu com ara la capacitat d'anàlisi i de síntesi, la interpretació o l'argumentació.

Fins a una data recent no hi havia pràcticament documentació de les competències que havia d'adquirir o de les habilitats que havia de desenvolupar un estudiant del grau de dret. Només un document relativament antic i llunyà, el *MacCrate Report* (1992), podia servir de referent. Actualment, però, hi ha més documentació que permet emprendre una certa recerca al respecte. D'una banda, el RD 775/2011, de 3 de juny, l'article 3 del qual conté un llistat del que anomena “competències jurídiques”, moltes de les quals no són altra cosa que competències genèriques en el context dels estudis jurídics, com ara la capacitat d'interpretar o d'argumentar, poden ajudar a acabar de perfilar l'abast del contingut de les competències transversals en el grau de dret. D'altra banda el Projecte Tuning i el Marc Espanyol de Qualificacions de l'Educació Superior (MECES, RD 1027/2011, de 15 de juliol) acaben concretant les competències genèriques o transversals en un nombre reduït de categories. El Consell de Govern de la UB aprovà el 10 d'abril de 2008 un document anomenat “Competències transversals de la Universitat de Barcelona” que pretén ser una referència orientativa per al disseny de les noves titulacions. Les competències definides pretenen ser comunes a totes les titulacions de la UB i s'en selecciona un nombre relativament reduït referent a les més inclusives i genèriques per tal d'assegurar una formació integral de la persona. De fet, però, aquest nombre és més ampli del que sembla a primera vista, atès que cadascuna de les competències enumerades en el document es descompon en un feix de capacitats i habilitats més gran. Per tal d'ajustar les competències que cal avaluar en el grau de dret a les necessitats formatives de la pròpia matèria s'ha elaborat la taula següent:

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

UB	Proposta Dret
Compromís ètic	- Compromís ètic - Reflexió crítica
Capacitat d'aprenentatge i responsabilitat	- Capacitat d'anàlisi - Capacitat de síntesi - Capacitat de relació - Capacitat d'argumentació - Capacitat d'interpretació - Resolució de problemes
Treball en equip	Treball en equip
Capacitat creativa i emprenedora	Creativitat
Sostenibilitat	Sostenibilitat
Capacitat comunicativa	- Comunicació oral - Comunicació escrita - Gestió de la informació

Taula 1

La proposta respecta íntegrament el plantejament del document de competències transversals de la UB i n'explicita alguna més, com ara, la resolució de problemes, l'argumentació o la interpretació, que semblen essencials en l'aprenentatge del dret, tot i la seva formulació genèrica. L'especificació és necessària, dins l'esquema general perquè n'orienta l'activitat avaluadora.

Segons Villa y Poblete (2007:41) el programa d'avaluació ha de precisar allò que es vol avaluar (competències transversals), com s'ha d'avaluar (tècniques i instruments d'avaluació) i concretar el nivell d'acompliment d'allò que s'avalua.

4. El tractament i l'avaluació de les competències.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Dissenyar un programa complet d'avaluació de les competències transversals no és cap tasca senzilla. La dificultat rau en una varietat de factors: en primer lloc cal perfilar i delimitar clarament les competències que es volen avaluar, dotant-les de contingut amb la indicació de les conductes i habilitats que les integren i el grau o nivell d'expertesa que es pretén aconseguir; en segon lloc, cal preveure les activitats necessàries per tal que els estudiants puguin treballar-les i adquirir-les; en tercer lloc, cal afinar els instruments necessaris per avaluar-les; en quart lloc i donat que l'adquisició de competències forma part d'un procés dinàmic i perllongat en el temps, cal preveure'n el seguiment adequat; en cinquè lloc cal proveir de formació els actors del procés (docents i estudiants) als quals el canvi de paradigma els ha sorprès en un estat de gran confusió conceptual i operativa; i finalment, cal promoure un canvi en les concepcions dels propis processos i objecte de les avaluacions que amb el nou paradigma es situen en un context completament diferent al tradicional, dificultat de gran magnitud que no es pot resoldre simplement amb rúbriques, formació i protocols d'actuació.

Un cop identificades les competències que calia avaluar ha estat necessari confeccionar les matrius o rúbriques d'avaluació que descriuen per a cada competència a avaluar les conductes o situacions que són objecte d'avaluació. Tot i ser conscients de les limitacions d'una avaluació basada en rúbriques té l'avantatge indiscutible en aquest cas de permetre un cert grau d'homogeneïtzació a un procés en què intervenen una pluralitat d'agents. També és clar que algunes de les competències purament cognitives poden ser avaluades amb instruments tradicionals sempre i quan les proves hagin estat dissenyades amb la finalitat de què l'estudiant mostri allò de què és capaç de fer més enllà de la mera reproducció del coneixement i l'estudiant disposi de prou informació com per saber que se n'espera. Amb tot, però, com que el que es pretén avaluar és el resultat d'una execució (allò que l'estudiant ha estat capaç de fer) no n'hi ha prou amb el disseny

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

de proves més o menys convencionals que poden aportar alguna informació, però sempre insuficient, sinó que cal preveure actuacions que se situen en el cim de la piràmide de Miller (Miller, 1990) i arbitrar els instruments necessaris que forneixin aquesta informació.

Per aquest motiu ha calgut llistar les activitats que poden contribuir a treballar i desenvolupar les competències. Per tal com les competències no es poden desenvolupar en el buit, s'ha confegit un catàleg d'activitats a les quals es poden associar una o més competències. La descripció de les activitats permet vincular les execucions al currículum acadèmic i en la mesura que s'expliciten els contextos en que cal aplicar-les, els descriptors de les rúbriques permeten aportar les evidències rellevants i significatives del grau de desenvolupament de cadascuna de les competències (Villa y Poblete, 2007:39; Gairín, 2009:19). Naturalment, la llista és només exemplificativa i no pretén exhaurir les competències que es poden vincular a cada activitat per tal com això pot variar en funció del context i dels objectius que es pretenen assolir amb l'activitat de referència.

Activitat	Competències
ABP: Aprenentatge basat en problemes	▪ Treball en equip ▪ Comunicació oral ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Gestió de la informació ▪ Argumentació ▪ Comunicació escrita ▪ Resolució de problemes ▪ Creativitat ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Debat estructurat	▪ Treball en equip ▪ Comunicació oral ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Argumentació ▪ Interpretació
Projecte	▪ Treball en equip ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Gestió de la informació ▪ Argumentació ▪ Resolució de problemes ▪ Creativitat ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació
Simulació	▪ Treball en equip ▪ Comunicació oral ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Argumentació ▪ Resolució de problemes ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació
Estratègies de treball col·laboratiu	▪ Treball en equip ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Gestió de la informació ▪ Argumentació ▪ Comunicació escrita ▪ Resolució de problemes ▪ Creativitat

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

	▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació
Portafoli	▪ Comunicació oral ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Gestió de la informació ▪ Argumentació ▪ Comunicació escrita ▪ Creativitat ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació
Presentació/Exposició	▪ Comunicació oral ▪ Reflexió crítica
Estudi de cas	▪ Comunicació oral ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Gestió de la informació ▪ Argumentació ▪ Comunicació escrita ▪ Resolució de problemes ▪ Creativitat ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació
Lectures	▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Argumentació ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Recensió crítica	▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Comunicació escrita ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació ▪ Reflexió crítica
Informe/Dictamen/Memòria	▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Reflexió crítica ▪ Gestió de la informació ▪ Argumentació ▪ Comunicació escrita ▪ Resolució de problemes ▪ Creativitat ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Interpretació
Comentari de text (sentències, normes i doctrina)	▪ Argumentació ▪ Creativitat ▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Capacitat de síntesi ▪ Compromís ètic ▪ Capacitat de relació ▪ Comunicació escrita ▪ Gestió de la informació
Mapa conceptual	▪ Comunicació escrita ▪ Resolució de problemes ▪ Creativitat ▪ Capacitat de relació ▪ Capacitat de síntesi ▪ Interpretació
Cas pràctic	▪ Resolució de problemes. ▪ Capacitat d'anàlisi

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

	▪ Interpretació ▪ Argumentació
Dietari reflexiu	▪ Reflexió crítica ▪ Comunicació escrita ▪ Compromís ètic
Redacció d'escrits	▪ Capacitat d'anàlisi ▪ Interpretació ▪ Argumentació ▪ Comunicació escrita

Taula 2: Font i al. (2012a)

Per tal d'assegurar que es treballaran totes les competències al llarg del estudis s'ha procedit a distribuir les competències entre les diverses assignatures, de manera que al si de cadascuna d'elles se'n treballi com a mínim una, sense perjudici que els plans docents respectius prevegin el treball de més d'una competència, de manera que es pugui generar una evidència que l'estudiant pugui fer servir per demostrar l'adquisició d'un determinat nivell de competència. Tenint en compte que la majoria d'assignatures tenen durades superiors a un semestre, s'ha procurat que els plans docents prevegin activitats suficients per a què al capdavant del període en què l'estudiant cursa l'assignatura pugui demostrar haver adquirit un nivell acceptable de desenvolupament en la competència assignada. Aquestes activitats no han de ser diferents d'aquelles que el professor ha previst per a l'aprenentatge dels continguts que formen part de la matèria pròpia de l'assignatura, sinó que cal aprofitar aquestes mateixes activitats per a què l'estudiant pugui demostrar la seva competència.

5. L'instrument.

5.1. El portafoli

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

En un altre lloc (Font i al., 2012a) hem definit el portafoli des del punt de vista de la seva doble funcionalitat

- Com a metodologia
- Com a eina o instrument d'avaluació

Com a eina el portafoli es podria definir com un “contenedor d'evidències” que demostra el nivell de competència de l'autor (Driessen et al., 2005a).

Giné (Colén i al., 2006) defineix el portafoli com “un conjunt estructurat de documents (anotacions, anàlisis, reflexions, gràfiques, etc.) que són elaborats per l'estudiant, amb la tutoria del docent, que s'ordenen de forma cronològica o temàtica, i que evidencien l'evolució, el progrés i el grau d'assoliment dels objectius plantejats en cada lliurament, com també palesen les estratègies de cada estudiant per a la indagació, el pensament reflexiu, el rigor i l'anàlisi”.

Com a metodologia, el portafoli és una estratègia que permet l'estudiant construir i autoregular el seu propi aprenentatge.

Prades (2005:130) defineix els portafolis atenent aquest doble vessant afirmant que es tracta d'una col·lecció selectiva, deliberada i validada dels treballs fets per l'estudiant en què es reflecteixen els esforços, els progressos i els aprenentatges en una àrea específica al llarg d'un període de temps. Els estudiants reuneixen, presenten, expliquen i avaluen el seu aprenentatge amb relació als objectius del curs i als seus propis objectius o expectatives. Valero (2006:20), després de fer una revisió de múltiples propostes de definició del portafoli acaba conclouent que en aquest context el portafoli és un instrument amb dos objectius: afavorir la reflexió dels

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

alumnes per la millora del seu aprenentatge i l'obtenció d'un recull d'evidències per acreditar-ne la competència.

Hi ha una gran diversitat de formes i tipus de portafoli en l'àmbit educatiu sense referència a una funció o metodologia única (Driessen et al., 2005a), des de la simple col·lecció més o menys ordenada d'evidències fins la selecció acurada i reflexiva de materials ordenada segons criteris en un procés d'aprenentatge. Colén i al. (2006:52) distingeixen tres tipus de portafoli segons la seva estructura: un portafoli tancat, format per evidències obligatòries; un portafoli lliure, en què l'estudiant pren totes les decisions sobre allò que ha d'incloure-hi, de quina manera i amb quin format; i un portafoli mixt, que s'organitza amb evidències obligatòries i evidències optatives.

La vinculació entre el portafoli i l'aprenentatge per competències es fa patent d'ençà que en el nou paradigma educatiu adquireixen rellevància conceptes com la reflexió en l'acció i la professionalitat. La necessitat de superar la distància entre teoria i pràctica (Driessen et al., 2003:18), d'evidenciar els resultats de l'aprenentatge adquirit en un context de similitud professional (Van der Vleuten & Schuwirth, 2005:313) i l'especial aptitud del portafoli per avaluar les competències transversals (Poyatos & Allan, 2004) fan d'aquest instrument la principal eina de promoció de l'aprenentatge autònom de l'estudiant i d'avaluació del seu progrés en l'adquisició de competències professionals que no són fàcils de treballar ni d'evidenciar amb altres instruments docents (Friedman Ben David et al., 2001; Gordon, 2003; van der Vleuten & Schuwirth, 2005:313).

5.2 El portafoli digital o eportafoli.

El creixement del portafoli com a mètode d'avaluació i aprenentatge ha estat un desenvolupament contemporani associat al d'Internet. Les característiques principals de la web

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

2.0 han canviat les maneres de cercar i consumir la informació en general i ha obert noves possibilitats a l'ús del portafoli en format digital millorant-ne alguns dels aspectes pedagògics claus. El format digital proporciona els beneficis propis d'aquesta tecnologia i alhora ofereix noves possibilitats i reptes, provocant la necessitat de redissenyar els propis processos d'avaluació i aprenentatge (López i al. 2004:3).

Atesa la flexibilitat i l'amplitud de components possibles del portafoli digital, s'infereix que un dels seus grans potencials, és que promou la idea que l'aprenentatge és una realitat transversal i contínua, connectant els diferents contextos on es mou l'individu i integrant les seves experiències més enllà de l'aprenentatge formal (Guilana, 2009:10; Barberà i al., 2009). Per aquest motiu el portafoli digital es mostra com un instrument especialment útil per avaluar les competències transversals. A més desenvolupa la competència comunicativa, promou l'autonomia en l'aprenentatge i desenvolupa la competència digital (Guilana, 2009:5).

Trobar el punt just d'equilibri entre l'estructura del portafoli i l'autonomia de l'estudiant pot resultar complicat. Un portafoli massa estructurat desincentiva la iniciativa de l'estudiant creatiu i n'impedeix fer aportacions personals (Webb et al., 2002). En canvi un portafoli poc o gens estructurat i sense directrius pot desorientar els estudiants que n'ignoren els requeriments i en desconeixen les expectatives (Driessen et. al., 2003; Scholes et al., 2004). Davant la diversitat de portafolis existent s'ha optat per definir una estructura suficientment flexible i versàtil que sigui capaç d'acomplir els objectius que es volen assolir. Per aquest motiu s'ha considerat convenient confeccionar un portafoli anomenat de “competències” amb la finalitat de fer-ne un seguiment, una monitorització de la seva adquisició i desenvolupament al llarg de tot el currículum del grau i una avaluació del nivell assolit. Amb aquesta finalitat s'ha acceptat de participar en el programa

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

pilot CUBAC que ha posat a la nostra disposició una eina digital dissenyada específicament a la realització de tasques educatives i destinada a ser la proposta institucional de la UB.

Aquest portafoli té una estructura mixta i aplega evidències obligatòries i evidències voluntàries de l'aprenentatge de l'estudiant sense perdre mai de vista el caràcter transversal que han de tenir aquestes evidències. Amb caràcter obligatori s'ha decidit que els estudiants han d'incorporar al portafoli aquelles evidències que es generin com a conseqüència de les activitats programades en els plans docents de les assignatures respectives sobre la base d'una reflexió que evidenciï un judici valoratiu dels seu aprenentatge, fent-ne un balanç dels punts forts i febles i una indicació de les accions que es proposen emprendre per millorar-lo.

El portafoli conté per defecte una pàgina d'inici que es pot modificar, però no suprimir. Aquesta pàgina d'inici s'aprofita per fer-ne una presentació que té caràcter obligatori. S'ha insistit en la possible funció ocupacional del portafoli com a vehicle per a proporcionar informació a l'hora de sol·licitar una feina. I en aquest sentit s'encoratja els estudiants per a què en facin una presentació atractiva que convidi a ser examinat amb curiositat per part d'un possible ocupador.

Pel que fa a les evidències voluntàries els estudiants poden afegir un ampli ventall d'evidències entre les quals es poden esmentar:

1. Escrits
2. Treballs dirigits o proposats pels mateixos estudiants
3. Mapes conceptuals
4. Resums
5. Recensions
6. Notes i reflexions personals
7. Imatges
8. Articles
9. Comentaris

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

10. Notícies
11. Autoavaluacions
12. Avaluacions de pars
13. Elaboracions informàtiques, audiovisuals o multimèdia
14. Síntesis temàtiques o d'activitats dutes a terme
15. Maquetes, indagacions, aplicacions pràctiques
16. Cerques bibliogràfiques
17. Documentació d'internet
18. Controls de l'aprenentatge dut a terme en un moment determinat

L'accés al portafoli es realitza a través d'una pantalla d'entrada que presenta un escriptori amb diverses funcions, d'entre les que destaquem una finestra que mostra les autoavaluacions que cada estudiant pot anar fent del desenvolupament de les seves competències.

Para ver esta película, debe
disponer de QuickTime y de
un descompresor BMP.

Figura 1: Pantalla d'entrada al portafoli de l'estudiant

El portafoli gira entorn tres eixos principals: les seccions, els documents i les competències. Cada secció correspon a una competència prèviament definida. D'aquesta manera l'estudiant pot

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

vincular a una secció els documents que acrediten l'adquisició d'un determinat nivell o grau de competència. A banda de les seccions predeterminades, l'estudiant pot crear les seves pròpies seccions per tal d'aplegar les evidències voluntàries que desitgi mostrar. Els segon dels eixos citats correspon als documents. El portafoli conté un directori de documents que poden ser carregats en diferents formats. Però per a una presentació més acurada hi ha també un editor d'html que permet visualitzar les evidències directament en pantalla sense haver d'executar cap altra aplicació. Finalment, el portafoli conté un llistat de competències organitzat jeràrquicament que es van heretant de forma successiva. D'aquesta manera, quan l'estudiant vincula un document a una competència determinada pot fer una primera aproximació avaluativa atorgant un percentatge a l'adquisició d'aquesta competència i que es mostra al tutor que en fa el seguiment. Val a dir, però, que el portafoli és una eina que gestiona directament l'estudiant i que fins que aquest no decideix generar-ne una nova versió no és possible que ningú en pugui veure el contingut.

Para ver esta película, debe
disponer de QuickTime y de
un descompresor BMP.

Figura 2: Aspecte que presenta el portafoli a l'observador

SECRETARIA TÉCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Per a la comunicació amb els estudiants el portafoli incorpora una eina anomenada “Diàleg” que permet fer la monitorització, el seguiment i l'avaluació de les evidències incorporades.

L'eina diàleg mostra el portafoli en forma d'arbre i permet obrir un debat amb l'estudiant sobre una evidència, sobre una secció o sobre tot el portafoli. En la imatge que reproduïm el tutor fa un comentari sobre un document concret que l'estudiant ha confegit per a expressar una reflexió.

Para ver esta película, debe
disponer de QuickTime y de
un descompresor BMP.

Figura 3: Aspecte de les eines del docent

5.3. L'avaluació del portafoli

Finalment, és un fet suficientment documentat l'impacte que l'avaluació té en l'aprenentatge. L'avaluació dirigeix l'aprenentatge (Driessen & van der Vleuten, 2000:236; van der Vleuten & Schuwirth, 2005:314). Sembla ser que l'avaluació està fortament influïda pel context immediat d'aprenentatge, de manera que els objectius del programa formatiu i el disseny de les activitats i dels entorns d'aprenentatge que sustenten el portafoli en condicionen el resultat com a instrument

SECRETARIA TÉCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

(Font, 2010:55), de manera que l'avaluació del portafoli s'ha d'integrar en el procés d'aprenentatge de l'estudiant. Un portafoli sense cap mena de reconeixement o d'impacte en la qualificació final de l'estudiant està condemnat al fracàs (Driessen et. al., 2003:20). El problema és decidir com cal fer l'avaluació per tal que aquesta reflecteixi l'aprenentatge realment obtingut. Driessen (2003) descarta que es pugui fer mitjançant una estratègia d'estandardització i d'objectivació, com seria el cas de les proves convencionals tradicionals, com també amb l'ús d'un gran nombre d'avaluadors, pel seu elevat cost. En conseqüència, van der Vleuten i Schuwirth (2005:316) s'orienten cap a la utilització d'estratègies d'investigació qualitativa i la integració de l'avaluació en el disseny educatiu, la qual cosa permet valorar els resultats de l'aprenentatge en relació amb els objectius del programa i comptar amb la participació de diversos subjectes amb una pluralitat d'indicadors (Font, 2010: 58).

L'avaluació del portafoli comprèn dues categories d'elements:

1. Avaluació del contenidor

1. Aspectes formals:

a. Presentació

- L'aspecte extern és atractiu, genera interès a conèixer-ne el contingut.
- Incorpora imatges que tenen molta/poca relació amb el contingut.
- La introducció o pàgina d'inici expressa bé els propòsits de l'autor.

b. Sistemàtica

- El portafoli conté un índex que permet fer-se una cabal representació del contingut.
- L'índex permet localitzar ràpidament la informació.
- Els arxius que donen suport a les evidències estan ordenats d'acord amb un criteri.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

2. Aspectes materials:

a. Quantitat

- L'estudiant ha completat totes les evidències obligatòries.
- L'estudiant ha afegit evidències voluntàries del seu aprenentatge. Mostra autonomia.
- Hi ha evidències moltes/poques de la interacció amb els tutors.

b. Qualitat

- La col·lecció de les evidències ha estat regular.
- L'estudiant ha incorporat al portafolis imatges gravades de les seves execucions i les ha comentat.
- L'estudiant justifica la inclusió de les seves evidències.
- L'estudiant inclou evidències que ajuden a contextualitzar l'aprenentatge.
- Hi ha evidències de la interacció amb els tutors sobre aspectes rellevants de l'aprenentatge.

2. Avaluació del contingut:

1. Diari reflexiu

- El diari va més enllà de la simple narració de fets o circumstàncies.
- El diari s'interroga sobre allò que l'estudiant coneix i aprèn.
- El diari avalua l'actitud i el capteniment del seu autor durant el procés d'aprenentatge.
- El diari expressa connexions de l'aprenentatge amb l'experiència personal de l'autor.
- El diari mostra el procés d'aprenentatge i les fonts de coneixement de l'autor.

2. Mapes conceptuals

- El mapa expressa una concepció sintètica de la matèria objecte de representació.
- El mapa estableix relacions acurades, rellevants i significatives entre els diversos conceptes.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- Les relacions entre conceptes s'expressen d'acord amb criteris de connexió (jerarquia, igualtat)

3. Escrits

- Els escrits compleixen tots els requeriments legals.
- L'estudiant ha rectificat els escrits inicials sobre la base de la interacció amb el tutor i hi ha reflexionat.

4. Documents.

- Els documents generats gaudeixen de rigor professional.
- Els documents són aptes per assolir la finalitat que se n'espera.

5. Altres evidències

- Les evidències voluntàries estan justificades i comentades

6. *El seguiment*

Driessen (Driessen et al., 2003:19) assenyala quatre característiques que actuen com a pressupòsits de l'eficàcia del portafoli com a instrument d'aprenentatge: l'activitat que nodreix la pràctica del portafoli ha d'estar basada en la reflexió, autèntic motor de l'aprenentatge (Driessen et al., 2005b:1231), ha de tenir prou estructura, requereix d'un seguiment tutoritzat i n'ha de permetre l'avaluació.

La mentorització (coaching) i el seguiment són crucials per a garantir l'èxit del portafoli com a instrument d'aprenentatge (Driessen et al., 2003:19). La tasca del tutor o mentor no consisteix a proporcionar informació, com regularment fa el professor ordinari, sinó a ajudar l'estudiant a identificar els seus punts forts i els seus punts febles, fer-ne un balanç, avaluar el seu rendiment, identificar les seves necessitats d'aprenentatge i fixar nous objectius. Per aquests motius convé mantenir separades les dues funcions -la docència estricta i el seguiment- i encomanar-les a persones diferents.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

L'èxit d'un programa d'avaluació de les competències amb un portafoli depèn bàsicament de la seva capacitat de proporcionar retroalimentació a l'estudiant sobre el nivell d'assoliment de la competència obtingut en acabar els seus estudis. Per aquest motiu el disseny inicial preveia comptar amb el suport d'un nombre determinat de tutors que anés fent el seguiment de l'alumne durant tots els seus estudis a fi que pogués demostrar que havia adquirit les competències necessàries en finalitzar-los amb una *ratio* inicial de entre 25 i 30 estudiants per tutor. Amb aquesta finalitat s'havia previst un pla de revisió del portafoli que consistia en tres entrevistes anuals del tutor amb els estudiants assignats.

Malauradament en la fase d'implementació es va decidir prescindir del suport del Pla d'Acció Tutorial i es va encarregar als mateixos professors d'assignatura que fessin el seguiment de les competències que tenien atribuïdes per treballar. Això ha significat que cada professor ha de fer el seguiment de 90 portafolis per a una sola competència (o a tot estirar, dues), amb una considerable pèrdua d'eficiència pel dispendi innecessari de temps i de recursos. Bé que la mesura ha estat justificada per motius de caire organitzatiu en funció dels recursos humans de què caldria disposar en el cas d'una implementació generalitzada del model a tot el grau, des del punt de vista pedagògic presenta l'inconvenient de confondre dues funcions que caldria mantenir netament separades: la docent i la tutorial.

El resultat de l'experiència ha estat un seguiment desigual en funció del grau d'implicació de cadascun dels professors responsables. La manca d'una previsió de trobades presencials amb els estudiants (difícil amb un nombre tan elevat d'estudiants a tutoritzar) també n'ha dificultat el procés i ha ajudat a crear un estat d'opinió poc favorable al reconeixement i al valor de les competències.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Una possible alternativa a l'actual model de seguiment seria la de què cada professor assumís el seguiment de totes les competències del curs (1 per assignatura) a un grup reduït d'estudiants (uns 20) amb independència del lloc on hagi estat treballada. Bé que aquesta solució no acaba d'eliminar la identificació entre docència i tutoria, la difumina en la mesura en què la majoria de les competències de les quals s'en fa el seguiment no han estat treballades en el si de la pròpia assignatura de la qual el professor n'és responsable. Tot i això, el fet que cada any hagin de canviar els docents encarregats del seguiment no acaba d'assegurar l'eficiència del desenvolupament competencial al llarg de tot el grau. L'inconvenient es podria mitigar a través d'uns coordinadors que sempre fossin els mateixos en relació amb els mateixos estudiants.

c) Conclusions

1. La percepció de la importància i significació de les competències entre professors i estudiants és encara insuficient.
2. La implicació del govern de la institució és imprescindible per assolir l'èxit de la implantació.
3. La programació d'activitats conjuntes entre diverses assignatures és un indicador d'eficiència i millora el rendiment i els resultats acadèmics dels estudiants.
4. Els estudiants tendeixen a veure la feina que fan vinculada a una matèria i no a una competència, de manera que això en dificulta el seguiment.
5. La retroalimentació que reben els estudiants en el seu procés d'aprenentatge és encara insuficient, tot i que la resposta dels estudiants a aquesta retroalimentació és prou bona.
6. El seguiment del portafoli per part dels mateixos professors d'assignatura és ineficient. El disseny inicial de comptar amb el suport d'un nombre determinat de tutors probablement

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

en

milloraria

l'eficiència.

REFERENCIES

Colén, M.T.; Giné, N. i Imbernón, F. (2006), *La carpeta de aprendizaje del alumnado universitario*. Barcelona: Octaedro-ICE.

Doherty, A.; Chenevert, J.; Miller, R. R.; Roth, J.L.; Trucahn, L. (1997) *Developing intellectual skills*. Gaff, J. G; Ratcliff, J.L. et al., *Handbook of the Undergraduate Curriculum* (p. 170-189). San Francisco: Jossey-Bass.

Driessen, E.W. & van der Vleuten, C.P.M. (2000) "Matching student assessment to problem-based learning: lessons from experience in a law faculty", *Studies in Continuing Education*, 22(2), 235-248.

Driessen, E.W.; van Tartwijk, J.; Vermunt, J.D.; van der Vleuten, C.P.M. (2003). "Use of portfolios in early undergraduate medical training". *Medical Teacher*, 25, 18-23.

Driessen, E.W.; van der Vleuten, C.; Schuwirth, L.; van Tartwijk, J.; Vermunt, J. (2005a), "The use of qualitative research criteria for portfolio assessment as an alternative to reliability evaluation: a case study". *Medical Education*, 39, 214-220.

Driessen, E.W.; van Tartwijk, J.; Overeem, K.; Vermunt J.D.; van der Vleuten, C.P.M. (2005b), "Conditions for successful reflective use of portfolios in undergraduate medical education". *Medical Education*, 39, 1230-1235.

Font, A. (2010), "Exigències i problemes de l'avaluació en l'Espai Europeu d'Educació Superior", a *Temps d'Educació* 38 (2010), 51-62.

Font, A.; Ortuño, M.E.; Andrés, E.; Caballol, L.; Gual, M.; i Gómez, S. (2012), *Guia per a la programació d'activitats i l'avaluació de competències transversals en el grau de dret*. Disponible a <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/2> [Accés: 26/04/2012].

Friedman Ben David, M.; Davis, M.H.; Harden, R.M.; Howie, P.W.; Ker, J.; i Pippard, M.J. (2001). "AMEE Medical Education Guide núm. 24: Portfolios as a method of student assessment", *Medical Teacher*. 23, 535-548.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Gairín, J. [coord.] (2009), *Guia per a l'avaluació de competències en l'àrea de ciències socials*. Disponible a: http://www.aqu.cat/publicacions/guies_competencies/guia_educacio_social.html. [Accés: 15/04/2012].

Gordon, J. (2003), "Assessing student's personal and professional development using portfolios and interviews", *Medical Education*, 37, 335-340.

Guilana, S. (2009), *El portfolio digital*. Disponible a <http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200809/memories/2016m.pdf>. [Accés: 15/04/2012]

López, O.; Rodríguez, J.L.; Rubio, M.J. (2004), "El portafolio electrónico como metodología innovadora en la evaluación universitaria: el caso de la OSPI". Disponible a <http://edutec2004.lmi.ub.es/pdf/179.pdf>. [Accés: 15/04/2012]

McCrake Report (1992), Legal Education and Professional Development. American Bar Association.

Miller, G.E. (1990), "The assessment of skills/competences/performance". *Academic Medicine* (Supplement), núm. 65, 63-67.

Prades, A. (2005), *Les competències transversals i la formació universitària*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Disponible a: <http://www.tdx.cat/handle/10803/2346>. [Accés: 15/04/2012].

Poyatos, C. i Allan, C. (2004). "Using learning portfolios to develop generic skills with on-line adult students". *Australian Journal of Adult Learning*, 44, 6-26.

Rué, J. i Martínez, M. (2005), *Les titulacions UAB en l'Espai Europeu d'Educació Superior*. Cerdanyola del Vallès: IDES-UAB, 2005.

Scholes, J.; Webb, C.; Gray, M.; Endacott, R.; Miller, C.; Jasper, M.; i McMullan, M. (2004), "Making portfolios work in practice". *Journal of Advanced Nursing*, 46, 595-603.

Schön, D. (1996), "Educating the reflective legal practitioner", 2 *Clinical L. Rev.* 231 1995-1996, 231-250.

Schön, D. (2002), *La formación de profesionales reflexivos. Hacia un nuevo diseño de la enseñanza y el aprendizaje en las profesiones*. Barcelona: Paidós.

Valero, M. (2006), *Introducció del portafoli de l'estudiant i del portafoli docent a la Facultat de Ciències de la Salut i de la Vida de la Universitat Pompeu Fabra*. Tesi doctoral. Barcelona:

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Universitat Pompeu Fabra. Disponible a: <http://www.tdx.cat/handle/10803/7093>. [Accés: 15/04/2012].

Van der Vleuten, C. P. M. & Schuwirth, L. (2005). "Assessing professional competence: from methods to programmes". *Medical Education*, 39, 309-317.

Villa, A. i Poblete, M. (2007), *Aprendizaje basado en competencias*. Bilbao: ICE de la Universidad de Deusto.

Webb, C., Endacott, R., Gray, M., Jasper, M., McMullan, M. i Scholes, J. (2002). "Models of portfolios". *Medical Education*, 36, 897-898.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2